

ІЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Навчально-науковий інститут журналістики
Кафедра мультимедійних технологій і медіадизайну

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник директора
навчально-виховної роботи
Валерій КОРНЄВ
2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Критичне мислення. Фактчекінг
для студентів

ВІ 22

галузь знань	06 «Журналістика»
спеціальність	061 «Журналістика»
освітній рівень	другий (магістерський)
освітня програма	Цифрові медіа
вид дисципліни	вибору студента

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» __ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2022

Розробник(и):

Артем ЗАХАРЧЕНКО, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри мультимедійних технологій та медіадизайну.

Анна ЛІЧЕНКО, асистент кафедри мультимедійних технологій та медіадизайну.

ЗАТВЕРДЖЕНО

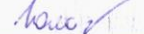
Зав. кафедри мультимедійних технологій і медіадизайну

 (Вікторія ШЕВЧЕНКО)

Протокол № 13 від «3» червня 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією Навчально-наукового інституту журналістики

Протокол від «29» серпня 2022 року № 1

Голова науково-методичної комісії (Анастасія ВОЛОБУСВА)

«29» серпня 2022 року

© Захарченко А.П., 2022

© Ліченко А.Д., 2022

1. Мета дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Критичне мислення. Фактчекінг» є набуття студентами комплексу теоретичних знань і практичних умінь, необхідних журналісту для перевірки достовірності інформації, визначення першоджерел, роботи з українськими та закордонними порталами відкритих даних і публічними реєстрами, інструментами для верифікації фото- та відеоматеріалів тощо, а також формування повного уявлення про інформаційні маніпуляції в новітньому медіапросторі, їх види, механізми виявлення та протидії.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни

1. Знати журналістські стандарти, етичні принципи, основну журналістську термінологію, поточну суспільно-політичну ситуацію в Україні.
2. Вміти створювати журналістські публікації в жанрі аналітичної статті.
3. Володіти навичками користування пошуковими системами на професійному рівні.

3. Анотація навчальної дисципліни

Фактчекінг, верифікація та запобігання маніпуляціям – уміння, яких часто бракує якісній українській журналістиці, особливо тій, що стосується аналітики та розслідувань. Цей брак стає особливо помітним останнім часом, коли рівень маніпуляцій зростає, а отже, посилюється і потреба в протидії їм. Ця дисципліна поєднує теоретичну підготовку для протидії фейковим повідомленням і маніпуляціям, зокрема, дає інформацію про поширені в інформаційному просторі тактики маніпуляторів, а також на прикладах формує навички інформаційного захисту. Студенти опановують практичні аспекти роботи з сучасними інструментами перевірки аудіо-, фото- та відеоконтенту, визначення геолокації, пошуку інформації в реєстрах і на порталах відкритих даних тощо.

4. Завдання (навчальні цілі)

Знати:

- актуальні практики інформаційних впливів і маніпуляцій, механізми їх дії на аудиторію медіа;
- способи протидії інформаційним маніпуляціям;
- етапи перевірки інформації, пошуку першоджерела;
- особливості верифікації фото- та відеоматеріалів;
- особливості верифікації користувацького контенту;
- алгоритми перевірки інформації у соціальних мережах;
- інструменти верифікації;
- принципи фактчекінгу.

Вміти:

- застосовувати критичне мислення на всіх етапах роботи з інформацією;
- протидіяти інформаційним маніпуляціям;
- використовувати пошукові системи на професійному рівні;

- використовувати новітні інструменти верифікації;
- створювати аналітичні матеріали та інші публікації з фактчеком.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

Загальні компетенції відповідно до ОПШ, що реалізуються при вивченні дисципліни

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-7. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК-8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

Фахові компетенції відповідно до ОПШ, що реалізуються при вивченні дисципліни

ФК-1. Здатність використовувати спеціалізовані концептуальні знання з соціальних комунікацій, набуті у процесі навчання або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень в інноваційній діяльності або дослідницькій роботі при виготовленні мультимедійного/інтерактивного контенту для цифрових медіа.

ФК-4. Здатність проводити дослідницьку або інноваційну діяльність у галузі соціальних комунікацій для планування роботи цифрових медіа та досягнення стратегічних цілей з охоплення широкої аудиторії.

5. Результати навчання змістовної частини дисципліни

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінюванн я	Відсото к у підсумк овій оцінці з дисцип ліни
Ко д	Результат навчання			
1.1	Знати правові та етичні стандарти роботи журналістів; методи збору інформації та окремі ризики під час використання таких методів; методи виявлення недостовірної інформації; методи маніпуляційного впливу, що застосовуються в інформаційному просторі України; психологічні та соціальні механізми впливу, що роблять можливими зазначені маніпуляції.	Лекції	усна відповідь, екзаменаційний тест	40%

2.1	Вміти знаходити фейкову інформацію, здійснювати верифікацію, працювати з даними.	лабораторні заняття, самостійна робота	усна відповідь	10%
2.2	Вміти виявляти маніпуляції в інформаційному потоці.	самостійна робота	проєктний метод	10%
3.1	Дискутувати щодо маніпуляцій в інформаційному просторі, аналізувати та обговорювати доповіді колег. Вирішувати практичні кейси	лабораторні заняття	усна доповідь	20%
4.1	Проводити дослідження на тему маніпуляцій у публікаціях українських медіа.	лабораторні заняття	проєктний метод	20%
	Разом:			100%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	2.1	2.2	3.1	4.1
Програмні результати навчання (назва)					
ПРН-1. Аналізувати та узагальнювати результати досліджень і робити висновки про закономірності функціонування медійного продукту у цифровому середовищі.	+			+	+
ПРН-3. Планувати дослідження у галузі соціальних комунікацій на замовлення стейкхолдерів, що зацікавлені в точній, масштабній та оперативній інформації щодо цифрових медіа.		+			
ПРН-7. Планувати час на проведення досліджень чи розробку інноваційного проєкту використовуючи сучасні гнучкі методики управління проєктами у цифровому середовищі.					
ПРН-8. Показувати проблемні питання у діяльності сучасних медіаорганізацій, що неповною мірою або неправильно використовують мультимедійні/інтерактивні технології у цифровому середовищі.		+	+	+	

<p>ПРН-10. Застосовувати спеціалізовані концептуальні новітні знання з соціальних комунікацій при плануванні наукової роботи чи розробки інноваційного проекту, що реалізуються в середовищі цифрових медіа та послуговуються мультимедійними/інтерактивними технологіями.</p>		+	+		+
<p>ПРН-13. Проводити опитування аудиторії в рамках планованого наукового дослідження, використовуючи онлайнві інструменти та технології, автоматизовані засоби опрацювання великої кількості даних.</p>					+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема оцінювання теоретичної підготовки – результати навчання (знання 1.1), що складає 40% від загальної оцінки й оцінювання практичної підготовки – результати навчання (вміння 2.1-2.2); (комунікація 3.1); (автономність та відповідальність 4.1), що складає 60% загальної оцінки.

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу та виконання самостійних робіт.

Схема формування оцінки:

Самостійна робота – 20 балів

Підготовка й виголошення доповіді – 10 балів

Підготовка аналітичного матеріалу з фактчекінгом – 30 бали

Екзамен – 40 балів

Семестрове оцінювання:

Всі робочі матеріали та завдання, необхідні до виконання, завантажуються у Google Classroom. Студент має завантажити виконані роботи у терміни, зазначені для кожного завдання. Результати оцінених робіт студент отримує на свій акаунт. Підсумкова оцінка розраховується відповідно до отриманих балів. Якщо студент не здав вчасно завдання, бал знижується.

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу на лекційних та лабораторних заняттях та виконання самостійних робіт.

Оцінювання практичної підготовки відбувається протягом семестру на лабораторних заняттях у формі виконання підготовки та виголошення доповідей, участі в дискусіях, написання аналітичного матеріалу, виконання завдань до самостійної роботи.

Дисципліна структурно складається з одного модуля «Основи фактчекінгу».

Змістовий модуль 1. Основи фактчекінгу

Роботи за період навчання	Кількість балів за період навчання	
		Мах. - 60 б.
Підготовка й виголошення доповіді	6	10
Виконання завдань самостійної роботи (2 по 10 балів)	12	20
Підготовка аналітичного матеріалу з фактчекінгом	18	30
	36	60

Перелік завдань для самостійної роботи

Завдання	Бали (Мах 20)
Виділення з потоків повідомлень фейкових новин із трьох різних тематик (критерії оцінювання)	10
Виявлення технологій маніпуляцій трьох різних типів у тематичних інформаційних потоках	10
Всього:	20

Альтернативним до виконання завдання для самостійної роботи може бути зарахування результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, зокрема проходження курсів, що відповідають тематиці дисципліни, на платформах Coursera, Prometheus, EdEra, EdX та ін, а також короткострокових та середньострокових навчальних онлайн програм вітчизняних та закордонних медіаорганізацій. Обов'язковим є засвідчення результатів неформальної освіти сертифікатом. Перелік рекомендованих курсів надається викладачем, здобувач вищої освіти також має право на самостійний вибір курсу, проте обов'язковим є узгодження з викладачем відповідності тематиці дисципліни.

Максимум за семестр студент може набрати 60 балів (семестрова і самостійна робота). Необхідний мінімум для допуску до екзамену – 36 балів. Критично-розрахунковий мінімум — 24 бали.

Обов'язковим для допуску до екзамену є виконання поставленого обсягу робіт у означений термін.

Підсумкове оцінювання:

Форма оцінювання – екзамен. Екзамен проводиться у формі онлайн тестування. Максимальна кількість балів – 40. Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за екзамен не може бути меншою 24 балів.

Умови допуску до підсумкового контролю:

Рекомендований мінімум допуску до екзамену складає 36 балів. Результати навчальної діяльності студентів визначаються за 100-бальною шкалою. Умовою успішності вивчення дисципліни є виконання практичних і самостійних робіт, зазначених у Google-class. У разі відсутності студента на занятті, він самостійно опрацьовує навчальний матеріал і виконує завдання, зазначені у Google Classroom. Відпрацювання та перездачі здійснюються у відповідності до «Положення про систему забезпечення якості освіти та освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» від 12 червня 2020 року.

Студенти, які набрали меншу кількість балів, ніж критично-розрахунковий мінімум, не виконали завдання до самостійної роботи, для допуску до екзамену повинні виконати додаткові завдання, узгоджені з викладачем (допусковий колоквіум), що дають можливість набрати не більше 60 % від максимальної оцінки, тобто 36 балів. Якщо студент не з'явився на підсумковий контроль у формі екзамену, у поточній рейтинговій відомості зазначається «не з'явився» та виставляється «0» балів за екзамен. Студент, який з поважної причини пропустив екзамен, зобов'язаний надати відповідний документ, і викладач, за погодженням із дирекцією Навчально-наукового інституту журналістики, призначає нову дату проведення.

	ЗМ1	Екзамен	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.2 Організація оцінювання:

Семестрове оцінювання здійснює викладач під час лекцій і лабораторних занять. Завдання самостійної роботи виконуються протягом семестру, дедлайни вказуються у Google Classroom. Передбачено:

- підготовку й виголошення доповіді щодо методів маніпуляції з прикладами з останніх років в українській та світовій практиці;
- написання аналітичного матеріалу з фактчекінгом на погоджену з викладачем тематику, що демонструє роботу з перевірки інформації;
- виконання завдання до самостійної роботи – виділення з потоків повідомлень фейкових новин із трьох різних тематик;
- виконання завдання до самостійної роботи – виявлення технологій маніпуляцій трьох різних типів у тематичних інформаційних потоках.

Підсумкове оцінювання здійснюється на екзамені в формі тесту.

Успішне виконання завдання (виголошення доповіді, написання аналітичного матеріалу, виконання завдань до самостійної роботи) – отримання за роботу не менше 60% від максимальної оцінки.

Змістовий модуль 1. Основи фактчекінгу

Критерії оцінювання

- підготовка й виголошення доповіді щодо методів маніпуляції з прикладами з останніх років в українській та світовій практиці (бал у загальній оцінці):
 - формулювання актуальності та мети – 1 бал;
 - достатність історіографічної бази, аналіз історіографічних джерел – 3 бали;
 - наявність коректних прикладів із останніх років, що ілюструють теоретичний матеріал – 4 бали;
 - обґрунтованість висновків – 2 бали.

- написання аналітичного матеріалу з фактчекінгом (бал у загальній оцінці):
 - актуальність і новизна теми – 2 бали;
 - формулювання проблемного питання/гіпотези – 2 бали;
 - повнота (достатність), доречність, точність фактичного матеріалу – 4 бали;
 - ґрунтовність і коректність аналізу фактичного матеріалу (авторський та експертний аналіз) – 8 балів;
 - аргументованість – 4 бали;
 - коректність заголовкової частини – 1 бали;
 - дотримання вимог до структури матеріалу – 1 бал;
 - обґрунтованість висновків – 2 бали;
 - дотримання стилістичних вимог – 2 бали;
 - наявність візуального доповнення (візуалізація даних, інфографіка тощо) – 2 бали;
 - грамотність – 2 бали.

- завдання до самостійної роботи:
 1. Виділення з потоків повідомлень фейкових новин із трьох різних тематик:
 - коректно виокремлено фейкові новини з трьох різних тематик, ґрунтовно пояснено, які ознаки вказують на фейковість – 10 балів;
 - коректно виокремлено фейкові новини з трьох різних тематик, частково пояснено, які ознаки вказують на фейковість – 8-9 балів;
 - коректно виокремлено фейкові новини з трьох різних тематик, неправильно пояснено, які ознаки вказують на фейковість, або пояснення відсутнє – 6-7 балів;
 - виокремлені новини не відповідають ознакам фейковості – менше 6 балів, завдання не виконано на достатньому рівні.
 2. Виявлення технологій маніпуляцій трьох різних типів у тематичних інформаційних потоках:
 - коректно виявлено маніпуляції трьох різних типів у інформаційних потоках, ґрунтовно пояснено технології маніпулювання – 10 балів;
 - коректно виявлено маніпуляції трьох різних типів у інформаційних потоках, частково пояснено технології маніпулювання – 8-9 балів;

- коректно виокремлено маніпуляції двох різних типів у інформаційних потоках, ґрунтовно пояснено технології маніпулювання – 6-7 балів;
 - коректно виокремлено маніпуляцію одного типу, частково пояснено технології маніпулювання – менше 6 балів, завдання не виконано на достатньому рівні.
- підсумкове оцінювання в формі тесту:
- максимальна кількість балів – 40; оцінювання відповідно до кількості правильних відповідей;
 - тестове завдання виконується впродовж зазначеного часу – не більше 30 хвилин.

Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Лабораторні	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Основи фактчекінгу				
1.	Робота з джерелами інформації.	2	0	5
2.	Основні прийоми та базові принципи фактчекінгу. Інструменти.	4	2	5
3.	Верифікація фото- та відеоматеріалів.	2	2	10
4.	Види маніпуляцій в медіа та механізми їх впливу.	4	2	10
5.	Протидія маніпуляціям у медіа.	2	2	10
6.	Особливості маніпуляцій у соціальних мережах. Постправа, її причини та механізми.	4	2	10
7.	Стратегічні наративи та види маніпуляцій з ними	2	2	10
8.	Маніпуляції в «якісних» медіа та вплив ньюзмейкерів.	4	0	10
9.	Аналітичний матеріал із фактчекінгом.	0	2	10
	ВСЬОГО	24	14	80

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекції - **24** год.

Лабораторні - **14** год.

Консультації – **2** год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Borel B. The Chicago Guide to Fact-Checking. University of Chicago Press, 2016. 192 p.
2. Вальорска А. Діпфейк та дезінформація : практ. посіб. Київ: Академія української преси; Центр Вільної Преси, 2020. 36 с.
3. Verification Handbook: For Disinformation and Media Manipulation. 2020. URL: <https://datajournalism.com/read/handbook/verification-3>
4. Verification Handbook: For Investigative Reporting. 2018. URL: <https://datajournalism.com/read/handbook/verification-2>
5. Голуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста : практ. посіб. / Інститут масової інформації. Київ : ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с.
6. Mezaris V., Nixon L., Papadopoulos S., Teysou D. Video Verification in the Fake News Era. Springer, 2019. 366 p.
7. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика / Б. Бель, О. Бурмагін, Т. Патора, О. Хоменок. Київ : Друкарня Бізнесполіграф, 2013. 190 с.
8. Почепцов Г. Фейк. Технології спотворення реальності. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 175 с.
9. Шевченко В. Е. Фактчекінг і верифікація в журналістській роботі. Образ: науковий журнал. Київ, Суми, 2018. Вип. 1 (27). С.140-153

Додаткові:

1. An introduction to live audio social media and misinformation. First Draft. 2022. URL: <https://firstdraftnews.org/articles/clubhouse-facebook-and-twitter-live-audio-and-misinformation/>
2. Graves L. Deciding What's True: The Rise of Political Fact-Checking in American Journalism. Columbia University Press, 2016. 336 p.
3. Захарченко А.П. Засади кількісного аналізу інформаційних кампаній. Information Society. 2017. Issue 26 (July-December). С.19-30.
4. Захарченко А.П. Прогнози в українських медіа як засіб маніпуляції та мірило відповідальності редакцій / Артем Захарченко, Олексій Півторак, Олена Воронова // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2019. Випуск 46. С. 67–75.
5. Захарченко А.П. Феномен сюжетних ліній в інформаційному просторі українських медіа та соціальних мереж. Кросмедіа: контент, технології, перспективи. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. С. 193–203.
6. Zakharchenko A. Under the Conditions of Non-Agenda Ownership: Social Media Users in the 2019 Ukrainian Presidential Elections Campaign / Artem Zakharchenko, Yuliia Maksimtsova, Valentyn Iurchenko, Viktoriya

Shevchenko, Solomiia Fedushko // Proceedings of the 1st International Workshop on Control, Optimisation and Analytical Processing of Social Networks (COAPSN-2019) Lviv, Ukraine, May 16-17, 2019. 21p. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2392/paper15.pdf>

7. Про доступ до публічної інформації : закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
8. Проросійська і антизахідна конспірологія в інформаційній війні. Інститут масової інформації; Детектор Медіа. 2021. URL: <https://imi.org.ua/books/prorosijska-i-antyzahidna-konspirologiya-v-informatsijnij-vijni-i39620>